

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ТА СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

А Актуалізована проблема сучасної вищої професійної освіти і специфіка дистанційного навчання як інноваційної педагогічної системи. Охарактеризована специфіка ефективності дистанційного навчання як інноваційної педагогічної системи та складової педагогічної майстерності сучасного вчителя. Досліджена взаємодія різних взаємопов'язаних структурних компонентів дистанційного навчання, спільною метою яких є розвиток особистості, а педагогічний процес являє собою сукупність спеціально організованої взаємодії викладачів і студентів на новому «інноваційному» рівні з узгодженням змісту освіти та використанням засобів навчання та виховання, що спрямовані на задоволення потреб суспільства й особистості.

Ключові слова: система, інновація, педагогічна система, інноваційно педагогічна система, дистанційне навчання, дистанційна освіта.

Постановка проблеми. Сучасні світові тенденції в освітньому просторі нині обумовлюють зміни та нові вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів. Саме тому є потреба в нових підходах до організації навчально-виховного процесу в педагогічному навчальному закладі, спрямованих на формування фахівців із високим рівнем професійної майстерності та компетентності, здатних до професійного саморозвитку та самовдосконалення.

Аналіз публікацій. Науково-педагогічні основи дистанційної освіти досліджували В. Бикова, П. Дмитренко, Г. Козлакова, Н. Корсунська, В. Кухаренко, В. Олійник, В. Рибалко, С. Сазанова, П. Стефаненко, П. Таланчук, О. Третяк та ін. Також необхідно відмітити зарубіжних учених, які займалися дослідженням специфіки стану та перспектив розвитку дистанційного навчання, відзначимо Дж. Андерсона, Е. Доунса, Т. Едварда, К. Кларка, Дж. Мюллера, А. Огура, М. Ріда, Р. Філіпса, К. Хантер та ін. У працях В. Афанасьєва, Ю. Бабанського, В. Безпалька, І. Блауберга, Б. Гершунського, А. Глузмана, С. Гончаренко, Д. Гвішіані, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Кузьміної, В. Кушніра, І. Підласого, І. Предборської, В. Садовського, Г. Щедровицького, Б. Юдіна порушена проблема вивчення системної складності сучасного педагогічного процесу.

Метою статті є розкриття специфіки дистанційного навчання як інноваційної педагогічної системи та складової педагогічної майстерності сучасного вчителя.

Виклад основного матеріалу. Єдиного загальноприйнятого визначення поняття системи дотепер немає. У науковій літературі наводяться такі визначення: «Система – це комплекс компонентів, що взаємодіють між собою» (Р. Беллман, Л. фон Берталанфі, І. Гліксберг, О. Гросс); «Усе, що складається з пов'язаних одна з одною частин» (В. Безпалько); «Система – це безліч пов'язаних елементів, що діють» (М. Месарович); «Система – це безліч взаємопов'язаних

елементів. Немає жодної підмножини елементів, не пов'язаної з іншою підмножиною» (І. Блауберг) [1; 2; 3; 4].

Узагальнене визначення «системи» визначається як упорядкована певним чином множина елементів, що взаємопов'язані між собою та утворюють цілісну єдність.

Науковці О. Вознюк і Б. Гаєвський зазначають, що «система як цілісність створює зв'язок елементів, який надає їй можливість виступати єдиним утворенням. Причому елемент системи – це первинна її клітина, яка має свої функції. Тому для аналізу системи необхідне знання структури й функцій кожного з її елементів» [4, с. 49]. Саме тому вважаємо, що дистанційне навчання є складником педагогічної системи університету.

Значний інтерес у контексті досліджуваної проблеми становлять праці Б. Гершунського, який зазначає, що поняття «педагогічна система» використовують, насамперед, для загальної характеристики критеріальної, теоретичної оцінки навчально-виховної, науково-педагогічної та управлінської діяльності у відповідних соціальних умовах, тобто на рівні всього суспільства, соціуму. Філософ, також звертає увагу на те, що в понятті «педагогічна система» криється не тільки педагогічний, а й соціально-культурний зміст, що підкреслює значення цієї системи для розвитку соціуму, для реалізації його найважливішої особистісно-творчої функції [5, с. 47].

У визначенні поняття «педагогічна система» В. Безпалько підкреслює її динамічний характер, а також стверджує, що педагогічною системою треба називати певну сукупність взаємопов'язаних засобів, методів і процесів, необхідних для формування організованого, цілеспрямованого педагогічного процесу [1, с. 17].

Погоджуємося із Є. Полат, що дистанційне навчання – система навчання зі своїм компонентним складом: цілями, змістом, методами, організаційними формами і засобами навчання. Також треба підкреслити водночас, що зазначена систе-

ма є і складовою неперервної освіти нарівні з іншими формами навчання. Отже, кожна система навчання, її компонентний склад функціонують у межах тієї чи іншої концепції навчання й освіти в цілому [8, с. 29].

Зазначена система реалізується у навчально-виховному процесі, у педагогічній науці розглядається в руслі концепції освіти в цілому та системи навчання зокрема.

У чому ж інноваційність дистанційного навчання? Зазначимо, що наше дослідження передбачало аналіз поняття «інновація», так як воно є базовим компонентом інноваційного процесу та інноваційних технологій. З аналізу наукової літератури бачимо, що єдиного визначення поняття «інновація» нажаль немає.

Інновація: 1) нововведення, новизна, новаторство; 2) цілеспрямоване змінення, яке вносить в освітнє середовище нові незмінні елементи (нововведення), що покращують характеристики окремих частин, компонентів та самої освітньої системи в цілому; 3) нові форми організації праці та управління, нові види технологій, які охоплюють не лише окремі установи й організації, але й різні сфери; 4) процес часткових змін, що ведуть до модифікації окремо взятих цілей освіти або засобів і способів їхнього досягнення; 5) цілеспрямоване і кероване внесення змін в освітню практику шляхом створення, розповсюдження та освоєння новоутворень; 6) комплексний процес створення, розповсюдження та використання нового практичного засобу в галузі техніки, технології, педагогіки, наукових досліджень [6, с. 338].

Інші вчені поєднують поняття «інновація» з «інноваційним мисленням» та «інноваційною культурою», поняттям «новація». Доцільно відмітити, що «новація – це нове, нова ідея, засіб, які створені людиною (новатором), а інновація – та нова ідея, засіб, які втілені в практику».

Отже, за своїм змістом поняття «інновації» відноситься не лише до створення і розповсюдження новацій, але й до таких змін, які носять суттєвий характер, супроводжуються змінами в способі діяльності та дієвості.

Порушуючи дану проблему, Л. Ващенко звертає увагу на інновацію в освіті як процес створення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану [3].

Підкреслимо, що метою дистанційної освіти є отримання загальнотеоретичних і професійних знань за обраною освітньою програмою при застосуванні технічних засобів, які забезпечують передачу інформації від викладача дистанційно віддаленим студентам і навпаки.

Саме тому розуміємо, що дистанційне навчання є інноваційною специфічною формою навчан-

ня, яка здійснюється за допомогою сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій і дозволяє здобувати знання на відстані безпосереднього, особистого контакту викладача та студента. Адже саме така система навчання відкриває широкий доступ до різних освітніх послуг великої кількості людей, які в силу об'єктивних чи суб'єктивних причин не можуть отримати освіти традиційним способом. Інший вагомий показник дистанційного навчання – це відсутність «вікового цензу», що інколи виступає об'єктивною перешкодою для перекваліфікації чи отримання додаткової освіти тієї категорії людей, які володіють професійним стажем. Використання такої системи дає можливість використовувати нові факти та зв'язки, що сприяють ефективній зміні освітньої парадигми, метою якої є цілісний розвиток особистості в педагогічному процесі.

Отже, дистанційне навчання є складною інноваційною педагогічною системою, яка здатна задовольняти освітні потреби населення незалежно від його територіального розташування по відношенню до навчальних закладів; реалізується за допомогою телекомунікаційних технологій взаємодії викладача та студента і здійснюється у специфічному освітньому середовищі. Основними принципами якої є: гнучкість, модульність, економічність, нова роль викладача, спеціалізований контроль якості освіти, велика аудиторія тих, хто навчається, технологічність, соціальна рівність, інтернаціональність, позитивна атмосфера для студента.

Ефективність дистанційного навчання, як і будь-якого навчання на відстані, залежить від: а) ефективної взаємодії викладача й студента; б) педагогічних технологій; в) методичних матеріалів; д) ефективності зворотного зв'язку. Іншими словами, успіх дистанційного навчання у великій мірі залежить від ефективності організації взаємодії, якості застосованих матеріалів, педагогічного керівництва і майстерності викладачів.

Зазначимо, що взаємодія між учасниками процесу навчання є ключовим елементом будь-якої освітньої програми. Адже більшу частину часу студенти працюють в дистанційному режимі самостійно, якщо ж у них виникає необхідність поставити викладачеві запитання, вони можуть скористатися послугами електронної пошти. Це сприяє серйознішому ставленню до навчання. Тому для підвищення якості й мотивації дистанційного навчання необхідно максимально стимулювати інтерактивну взаємодію не тільки між студентами і викладачами, але й між ними та навчальним матеріалом.

Висновок. Таким чином, педагогічною складовою дистанційного навчання є висока ефективність, яка забезпечує активну педагогічну діяльність в інформаційному середовищі та цілеспрямований характер навчання. Це впливає на сприйняття навчального матеріалу та його значимість, а через них – на мотивацію, актив-

ність й актуалізацію самостійної роботи студентів. Умовою, що сприяє практичній реалізації дистанційного навчання, є наявність у викладача знань, умінь і навичок роботи зі сучасними інформаційними й комунікаційними технологіями. Процес упровадження дистанційного навчання в освітньому закладі буде успішним, якщо він реалізований з використанням теорії й практики управління вищою школою, принципів демократизації, гуманізації і спрямований на підвищення компетентності викладача в сфері застосування інформаційних технологій, його самовдосконалення.

Доцільно підкреслити, що дистанційне навчання як інноваційна педагогічна система передбачає взаємодію різних взаємопов'язаних структурних компонентів, спільною метою яких є розвиток особистості, а педагогічний процес являє собою сукупність спеціально організованої взаємодії викладачів і студентів на новому «інноваційному» рівні, з узгодженням змісту освіти та використанням засобів навчання і виховання, які спрямовані на задоволення потреб суспільства й особистості. Отже, саме дистанційне навчання як інноваційна система визначає ефективність

пошуку спрямувань удосконалення університетської педагогічної освіти й передбачає принципово нові способи управління, методи взаємодії викладачів і студентів, що забезпечують ефективне досягнення результату педагогічної діяльності.

Перспективами подальшого дослідження є розкриття специфіки та ефективності суб'єкт-суб'єктного управління як складового компонента дистанційного навчання майбутніх вчителів.

Список використаних джерел

1. Беспалько, В. П. Основы теории педагогических систем: Проблемы и методы психолого-педагогического обеспечения технологий обучающихся систем / В. П. Беспалько. – Воронеж : Изд-во ВорГУ, 1977. – 304 с.
2. Блауберг, И. В. Становление и сущность системного подхода / И. В. Блауберг, Э. Г. Юдин. – Москва : Наука, 1973. – 270 с.
3. Ващенко, Л. М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : монографія / Л. М. Ващенко. – Київ : Тираж, 2005. – 380 с.
4. Вознюк, О. В. Розвиток вітчизняної педагогічної думки: синергетичний підхід : монографія / О. В. Вознюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ, 2009. – 184 с.
5. Гершунський, Б. С. Философия образования : [учебное пособие] / Б. С. Гершунский. – Москва : МПСИ, 1998. – 432 с.
6. Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень]. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
7. Мачинська, Н.І. Дистанційне навчання – новітня технологія підготовки фахівців у вищому навчальному закладі / Н.І. Мачинська, М.Я.Нагірняк // Інформаційно-технологічні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : зб-к наук. пр. – Ч. 1. / за ред. М. М. Козяра та Н. Г. Нічкало. – Львів : ЛДУ БЖД, 2009. – 270 с.
8. Полат, Е. С. Теория и практика дистанционного обучения : [учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. завед.] / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева; под ред. Е. С. Полат. – Москва : Изд. центр «Академия», 2004. – 416 с.

Дата надходження авторського оригіналу до редакції : 11.03.2015

Кожевникова А.В. Дистанционное обучение как инновационная педагогическая система и составляющая педагогического мастерства современного учителя.

А Актуализирована проблема современного высшего профессионального образования и специфика дистанционного обучения как инновационной педагогической системы. Охарактеризована специфика эффективности дистанционного обучения как инновационной педагогической системы и составляющей педагогического мастерства современного учителя. Исследовано взаимодействие различных взаимосвязанных структурных компонентов дистанционного обучения, общей целью которых является развитие личности, а педагогический процесс представляет собой совокупность специально организованного взаимодействия преподавателей и студентов на новом «инновационном» уровне с согласованием содержания образования и использованием средств обучения и воспитания, направленных на удовлетворение потребностей общества и личности.

Ключевые слова: система, инновация, педагогическая система, инновационно педагогическая система, дистанционное обучение, дистанционное образование.

Kozhevnikova A.V. Distance learning as an innovative educational system and component of pedagogical skill of modern teacher.

S The problem of higher education and specificity of distance learning as an innovative educational system in the article was actualized. The effectiveness specificity of distance learning as an innovative educational system and component of pedagogical skill of modern teacher was characterized. The interaction of various interrelated structural components of distance learning whose common goal is the development of personality and teaching process is a set of specially organized between teachers and students at the new «innovative» level with the help of coordination of educational content and the use of training and education aimed at the needs of society and the individual was investigated.

Key words: system, innovation, educational system, innovative educational system, distance learning, distance education.